

Proti proračunu.

Govor sodruga Antona Kristana
v Narodnem predstavništvu
dne 28. maja 1919.

(Kredit za maj, juni in juli 1919.)

2996

1. Juni 1949 / 753

Zaupanje ali ne.

Gospodje poslanci! Gospod finančni minister je popolnoma prav raztolmačil stališče, ki ga imajo posamezne stranke zavzeti napram predloženemu zakonskemu načrtu. Izjavil je, da je to vprašanje samo vprašanje zaupanja, poverenja ali nepoverenja. To je čisto gotovo, da se pri potrebščini ene milijarde kron ne more tehnično razpravljati in da se ne more vsega pregledati zlasti ne v štadiju, v kakršnem se nahajamo mi in pri tem razpoloženju gospodov poslancev, o katerem pričajo dovolj jasno prazne klopi te zbornice. Jasno je torej, da če se gre za eno milijardo, moremo vladi izreči samo zaupanje ali nezaupanje.

Mi socialni demokrati delimo vsekakor stališče gospoda finančnega ministra. Stvar zaupanja je, da se dovoli vladi ena milijarda za tri mesece. Mi tega zaupanja tej vladi dati ne moremo in moramo glasovati proti predloženim zakonskim predlogi, in sicer radi tega, ker smatramo sedanjo vlado za nesposobno, da bi reševala te velike naloge, ki

jih ima, in da bi vestno upravljala ta kredit, ki ga od zbornice zahteva. Ta zbornica in ta vlada sta precej čudni tvorbi. Vlada je koalicijska, ima za seboj 95% poslancev, kar ona hoče, to dobi, vse se ji prinese na krožniku, tako da ima naša vlada najkrasnejše stališče, ki ga je sploh kdaj kaka vlada imela.

Mi socialni demokrati kot zastopniki širokih ljudskih mas ne moremo kar na kratko brez kritike prehajati na dnevni red in moramo ob tej priliki, ko zahteva vlada od nas eno celo milijardo, na vsak način pogledati, kam gredo ti ljudski groši, kam gre ta denar, ki ga bomo krvavo plačevali v bodočih dneh.

Vlada je nesposobna.

Gospodje poslanci, mi smatramo to vlado za nesposobno tako v čisto političnem kot v gospodarskem in socialno-političnem oziru. Moja naloga bo, da te trditve dokažem. Pri-nesel bom nekoliko orisa te uboge države, ki smo jo vsi tako želeli, in ki je našla tako vlado, da ne razume svoje naloge in da jo bo, kakor vse kaže, pripeljala na rob propasti.

Gospodje, to nam dovoli jasno dokazuje stališče, ki ga je zavzela vlada ob priliki predloga našega tovariša Vitomira Koraća glede demobilizacije vojske in glede sestave

22-članskega odseka, ki naj preišče vzroke, zakaj je danes še toliko vojakov pod orožjem. Ta vlada je od zbornice ob tej priliki enostavno zahtevala prehod na dnevni red; vi ste glasovali za to, ne da bi pomislili, kake ogromne posledice ima ta velika mobilizirana vojska za vse naše bodoče socialno in gospodarsko življenje. (Medklici: »Mi se nahajamo na Koroškem še v vojnem starju!«) Gospodje, tudi na to še pridemo.

Dalje je prešla vlada na dnevni red tudi glede predloga tovariša Vasa Kneževiča glede odprave cenzure, izvzemši onih stvari, ki zadevajo špeciелno vojaške operacije. Vlada je dalje zahtevala, da se preide na dnevni red celo preko predloga tovariša Vitomira Koraća glede svobodnega združevanja, glede svobode tiska in sploh glede omejitve vseh svobod v tej državi.

Že iz teh razlogov je jasno, da je v čisto političnem oziru vlada pokazala, da ne ume duha sedanjega modernega časa in da stoji še vedno na stališču starih dni, ki se niso vzdržali pred zgodovino.

Gospodje, vlada, ki zahteva prehod na dnevni red preko vprašanj, ki so nujna, ki so življenska, taki vladi socialni demokratje ne morejo dati poverenja.

Eno milijardo zahteva.

Vlada, oziroma finančni minister zahteva od nas, da dovolimo za mesece junij, julij in avgust 265,037.694 kron 75 vin. in 232,269.608 dinarjev 87 par. Če računamo ta znesek v kronah in izračunamo krone po današnjem uradnem kurzu 1 dinar = 3 K, dobimo malenkostno vsoto 961,927.521 K 36 vin., ki jo zahteva vlada od nas. Skratka torej 1 milijardo. (Medklici.) Gospodje, danes, ko smo navajeni na velike številke, par milijonov več ali manj, ne igra že prav nobene vloge.

Kdo bo plačal.

Če pogledamo, kdo bo to vsoto plačal, ne najdemo drugega kritja, kakor davke. Obdavčili bomo naše pridelke in izdelke in vso to vsoto bodo morali po veliki večini plačati mali davkoplačevalci. Če vzamemo prebivalstvo naše države približno z 11 milijoni, vidimo, da bo prišlo 350 K davka na vsako osebo, tako da bo ubogi seljak ali delavec, ki ima 5 rodbinskih članov, plačal 1750—1800 K davka na leto. Gospodje, pri tem pa še niso vpoštevane nobene obresti vojnih dolgov in nobene anuitete teh dolgov. To je veliko vprašanje, ki nam bo še precej belilo lase.

Naš finančni položaj.

Finančni položaj naše države je precej žalosten. Krona, ki smo jo prinesli iz Avstro-Ogrske, Bosne in Hercegovine v skupno državo Srbov, Hrvatov in Slovencev, pada vsak dan na vrednosti. Dinar se, kakor je to povedal eden predgovorikov, tudi ne dviga, in tako nastane precej čudno vprašanje, kaj bo. Vsled padanja krone se je v naših krajih pokazala silna draginja. Oni ljudje, ki živijo od svojih fiksnih dohodkov, so v veliki stiski in bedi, ker ne morejo dobiti za oni denar, ki ga prejmejo za svoje delo, tega, kar za življenje potrebno potrebujejo. Draginja narašča od dne do dne in bo še hujša, ker smo ravno kar slišali, da se bo v najkrajšem času podražila moka za 60—70%. Prav gotovo je, da je tu zopet vmes tista nesrečna krona, katere vrednost vedno pada, a pomoči ni od nikoder.

Državne potrebe. — Uradniške plače.

Potrebe države so ogromne. Državno uradništvo, ki ga potrebuje precej veliko, zahteva povišanje plač. Državno uradništvo, zlasti pri nas v pokrajinah bivše Avstro-Ogrske, je nezadovoljno, ker s svojimi

sedanjimi plačami ne more živeti. Če pogledamo, kaj ti uradniki na mesec za svoje pošteno delo prejmejo, uvidimo nujno potrebo, da se temu uradništvu mora pomagati, da se mu plače morajo zvišati. Kako naj živi recimo uradnik X. činovnega razreda, ki služi državi že 10 let in dobiva za to 2900 K plače na leto! Kako naj živi s to plačo? Kako naj živi uradnik VIII. činovnega razreda, ki ima veliko otrok ter dobiva letne plače 4600 K? Ali recimo, kako naj živi celo uradnik VI. činovnega razreda, ki prejema sicer letne plače 6600 K, a mora skrbeti za odrasle otroke in jih stanu primerno šolati in vzgajati? Ali kako naj žive šele naši oficijanti, sluge in tisti uslužbenci, ki prejemajo po 1400—1600 K plače na leto? Čisto jasno je, da bi država morala tem uslužbencem plače povišati. Naravno je, da bi morala skrbeti, kje bo dobila ta denar. Stroški, ki bodo s tem povišanjem plač prišli, so naravnost ogromni, velikanski, da se človek mora vprašati, kje bomo dobili za vse to pokritje.

Pa ne samo to. Če pomislimo, da bi naš ubog uradnik, ki ima 1200 K plače na leto in tri otroke, moral plačati 1800 K davka na leto, si ne moremo predstavljati, kako naj se cela stvar uredi, da bo vse prav.

Je pa še veliko drugih vprašanj, ki jih bo treba rešiti.

Učitelji.

Prehajam k vprašanju učiteljev. Vsi učitelji, ki naj bodo prav oni, ki ustvarjajo našo državo, ki naj bodo pionirji prepotrebne kulture, so siromašno plačani in zahtevajo od države po vsej pravici izboljšanja svojih prejemlov.

Plače oficirjev.

Nimamo pa samo uradnikov in učiteljev, ampak še druge stanove, ki pridejo na državo. Tu imamo vojsko. Za to vojsko je precej pre-skrbljeno. Oficirji so n. pr. jako dobro plačani. Tako ima pri nas v Ljubljani, to je pri drugem vojnem okrožju, polkovnik 2750 K plače na mesec, torej približno toliko kakor uradnik IX. činovnega razreda na leto. Polkovnik ima 2496 K na mesec, podporočnik pa 1325 K mesečno. Če vzamemo slugo, ki služi državi dolgo vrsto let in prejema za to 1200 K letne plače, vidimo, da zasluži mladi, 19letni podporočnik na mesec več kakor pa sluga celo leto. Veliko je slučajev, da ima na pr. dvorni svetnik — to je velik gospod — V. činovnega razreda precej manj na mesec kakor pa njegov 18letni sin, ki služi kot nadporočnik

v vojski. Za častnike je denarja dovolj. In vem, gospodje poslanci, če jim bo hotela vlada še povišati plače, boste za to seve tudi glasovali in vladi dovolili vse, kar bo hotela. Dosedanje izkušnje me v tem innenu potrjujejo.

Torej gospodje, plače vojakov so visoke. Če pa pogledamo še, kaj stane vojaška uprava, pridemo do naravnost velikanskih vsot, kar nam dokazuje n. pr. interpelacija tovariša in sodruga dr. Sekulića, ki je zahteval od vojnega ministra, da nam razloži, kako je mogel v Banatu plačati oves po 70 dinarjev za 100 kg, ko je vendar normalna cena 70 K za 100 kg ter je vsled tega država izgubila 8 milijonov kron. Gospodje, vladi, ki tako gospodari, ne moremo dati našega zaupanja, ker ga ne zasluži. Če pride sodrug Korać s predlogom za demobilizacijo, ki gre edino za tem, **da bi se prihranilo kolikor mogoče milijonov kron, se preide enostavno na dnevni red**, ker Bog ne daj, da bi se kdo upal tukaj ziniti in da bi se reklo: gospodje, to je treba rešiti tako, da bo imela država nekoliko stroškov manj. (Poslanec Don Stanko Banić: »Kaj pa Koroško!?!«).

Koroško!

Raje bodite tiho, ker ste vi za. krivili tisto nesrečo. Če bi vi ne na-

pravili tiste neumnosti, bi ne bilo tega, kar je tam. Jaz sem že rekel, da je treba napraviti preiskavo, in kaznovati tiste, ki so povzročili na Koroškem ne samo, da je ljudstvo neizmerno trnelo, da so Nemci pokradli milijone našega narodnega imetja, ampak tudi to, da se je mobiliziralo osem letnikov, kar bo zopet stalo milijone in milijone. Ali mislite, da ne vem za konferenco na Jezerskem? Dobro vem, kdo je bil tam, in tudi dobro vem, kdo je telefoniral, kdaj naj se prične vstaja. Gospodje, Jugoslavija ne sme biti eksperiment, ampak zaželjena država, v kateri hočemo živeti kot svobodni državljani. Srbija tudi ni krvavela zato, da bi se delali eksperimenti s tem, kar je iz te države sedaj postalo.

Smo za konsolidacijo države.

Žalostno je, gospodje! Potrebe, ki jih ima naša država, so ogromne. Jaz popolnoma priznavam in sem tudi za to, da se potroši, kar je mogoče in kar se da, da se uredijo razmere v tej državi. Čisto jasno je, in mislim, da si pred tem faktom ne bomo zakrivali oči, da je treba našo državo urediti: naša naloga je, da se ta država konsolidira, da se razmere uredi tako, da bomo mogli

živeti pošteno življenje kot pošteni državljani. Jaz razumem, da so potrebe velike. Vzemimo n. pr. samo šolsko vprašanje v naši državi. Šole so podrte, šol ni in v državi je silno veliko analfabetov. Skrbeti moramo za to, da se povzdigne ljudsko šolstvo, da se povzdigne meščansko šolstvo, da ustanovimo strokovne šole, gimnazije, realne gimnazije, tehnične šole, gospodarske šole itd. Gospodje, vsi smo prepričani, da manjka zlasti strokovnih ljudi na vseh poljih. Če hočemo razinah naše države, če hočemo, da se naša država razvije, potrebujemo strokovno izobraženih ljudi, ki bodo skrbeli, da se razmere uredi. Treba nam bo tehnikov, inženirjev, kar bo stalo mnogo denarja. Tudi več univerz bo potreba, kar zopet ne bo zastoj.

Dalje. Naše komunikacije, ceste in pota so precej razdrapane in menda bo treba silnih milijonov, če bomo hoteli urediti ceste in pota tako, da bo promet mogoč.

Dobro vem, da je potrebno, da se popravijo železnice, da je treba napraviti nove železniške vozove, stroje, šine itd., da je treba vse to urediti. Danes je čudno, da se ne pripeti več nesreč, kakor se jih dejansko dogodi.

Železničarske plače.

Dalje imamo železničarske plače. Če opazujemo nezadovoljnost, ki vlada med našimi železničarji, vidimo, da je na vsak način potrebno, da se uredi plače železničarjev. Pravi se: Na železnicah se kraje. Kdor danes kaj pošlje, že naprej računa s tem, da se 30% poslanega blaga izgubi. Vprašam vas pa, gospodje, zakaj se kraje. Meni so znani slučaji, da krajejo celo akademiki. Tako je n. pr. v Zagrebu pred sodnijo dr. Miholić v družbi z enim pravnikom, z enim železničarjem in enim poduradnikom. Zakaj se dogaja vse to? Zato, ker ljudje s tistimi plačami, ki jih dobivajo, ne morejo živeti. (Medklici: »To je demoralizacija!«) O demoralizaciji lahko govore tisti, ki so siti. Ne more se pa govoriti o demoralizaciji tistih ljudi, ki naj žive s plačo dnevni 10 K. Gospodje narodni poslanci pač lahko govore o tem, ki zaslužijo v petih dneh 250 dinarjev. to je 750 K, vse drugače pa je pri delavcu, ki zasluži na mesec 240 K ali pa še manj. Gospodje, predstavljajmo si stvar kakor je, razgovorimo se jasno. dajmo železničarju toliko, da bo mogel živeti, in videli boste, da ne bo nobenih tatvin več. Stvar si moramo ogledati tako kakršna je. s frazami se ne da danes nič opraviti, fraz

smo imeli že prej zagosti. Če ljubimo domovino, proč s frazami. (Medklici bosanskega poslanca Džamonje.) »Nikakor se ne razburjajte, gospod poslanec Džamonja! Vsak ni imel prilike delati vojnih »kšeftov«. Saj vemo, kako ste delali v Bosni in Hercegovini in zato je nepotreben vsak medklic. Mi smo tukaj zato, da si povemo stvar tako kakor je. Če jaz pripovedujem, da so na Hrvaškem razmere tako žalostne, kakor so, pripovedujem to samo radi tega, ker je nujno potrebno, da se uredi železničarsko vprašanje. Urediti je pa treba to vprašanje, ne samo na Hrvaškem, ampak tudi na Slovenskem, v Srbiji in drugod, skratka treba je spraviti železničarske plače v sklad z današnjo draginjo, da bodo mogli železničarji živeti. Treba je urediti to vsled tega, ker vrednost krone vedno pada in čim manj bo krona vredna, toliko več jih bo treba dati. Vsi veste, gospodje, da še noben državni uradnik ni obogatel in da je vsak dobival vedno samo le toliko, da je skromno preživel sebe in svojo družino. Popolnoma sem prepričan, da je treba železničariem odpomoči in da bo stalo veliko novcev, da bomo uredili železniške razmere.

Naš kmet, srbski kmet, ki bo prišel po demobilizaciji domov, bo na-

šel svoj dom opustošen, bo našel svoje gospodarstvo zapuščeno, in kje bo dobil ta kmet plug in drugo orodje, da začne z delom zopet tam, kjer je prenehal pred začetkom te nesrečne vojne.

Agrarna reforma nam bo napravila mnogo skrbi in dela. Bati se je, da se pride iz velike produkcije v malo produkcijo, kjer se bo delalo z vse drugačnim orodjem, kakor se je pa delalo doslej. Če ne pridemo na zadružno kooperativno polje, kjer bo mogoče seljaku zadružnim potom obdelovati svojo zemljo, potem bomo morali skrbeti mi, da dobi kmet za obdelovanje potrebno orodje. Agrarna reforma brez poljskega orodja bo čudna reforma.

Vem, da je za to treba veliko denarja. Veliko denarja je pa treba tudi za prehrano. Mi smo dežela žita, dežela masti, dežela pšenice, dežela moke sploh, zgodilo se je pa ob časih, ko je bil ves Banat preplavljen s pšenico, ko so prihajali tuji oficirji in utihotapljali pšenico preko demarkacijske črte, da so nam pa v tistem času dovažali naši prijatelji Amerikanci drago moko po 4 K 50 vin. kg. ki se pa v kratkem podraži še za 30%. Tudi meso in mast moramo dobivati iz Amerike, ter s tem tako rekoč naš denar oziroma same sebe zadolževati za one stvari, ki jih do-

bivamo iz Amerike in ki jih imamo dovolj doma. Vse to se dogaja v državi, ki je kat' exochen poljedelska, dogaja se pa radi tega, ker se vlada ne upa nastopiti proti oderuhom, proti špekulantom in krvosesom, ki mislijo, da je sedaj ugodna konjunktura za nje, da še bolj obogate na stroške siromašnih slojev. Iz strahu pred temi ljudmi se naša vlada ne upa nastopiti in prosi naše zaveznike, da nam naj rajše prodajajo po visokih cenah svoje blago, kar ima za posledico, da se povišujejo cene na našem domačem trgu.

Če tedaj pogledamo našo prehranjevalno politiko, vidimo, da je bila v rokah precej nesposobnih ljudi. V vojni in v času, ko smo bili takorekoč navezani na to, da nam je Amerika pošiljala svoje blago, smo ukinili vezano trgovino ter prestopili k svobodni trgovini, kar je imelo za posledico, da so cene vsem življenjskim potrebščinam znatno poskočile. Tako je n. pr. cena koruzi, ki je stala prej 60 vin., poskočila na 1 K do 1 K 20 vin., torej za 100%, kar je povzročilo, da so zopet prišli železnice, uradniki ter rekli: »Prosim, c. povišajte nam plače, ker ne moremo več živeti«. Če se bo delalo s tako imenitno gospodarsko politiko, bo postala vse nevzdržljiva. In taka vlada zahteva od nas brez debate

ero milijardo, da bo zopet delala tako kakor je delala doslej.

Gospodje, poglejmo si nekoliko naše banke. Te so postale veletrgovine. Tam se denaria ne dobi. Gospod minister je rekel, da gre težko s tistim državnim posolilom, ki ga je razpisal, češ da so banke zapete, zapete do vratu in da se drže rezervirano namram državnim bonom. Zakaj? Skoro vsaka banka je postala trgovec, ima svoje »Tochtergesellschaften«, družbo z omejeno zavezo ali kaj podobnega. Zakaj bo torej dajala državi denar po določenih procentih, ko lahko potem svojih »Tochtergesellschaften« kupčije vsled močre naredbe o svobodni trgovini.

Gospodje, ad vocem svobodna trgovina: svobodna trgovina je v naši državi zelo interesanten kapitel, ki ga je treba nekoliko natančneje pregledati. Znano mi je več interesantnih slučajev, ki sem jih izvedel. Dobivati moramo razno blago iz tujih krajev, in čisto naravno je, da se mora ta kupčija, ta import vršiti samo z dovoljenjem vlade. V tem pogledu se je prijetilo že več interesantnih primerov, med katerimi naj jih navedem samo par. Neki Norbert Weiss v Zagrebu je vladi predlagal, da preskrbi Jugoslaviji 20 vagonov šibic, in sicer po ceni 10 vin, za ko-

mad. Ta ponudba je šla preko zemaljske vlade v Zagrebu na centralno vlado v Beogradu. Tu pa niso hoteli dati potrebnega uvoznega dovoljenja, pač so ga pa dali Gospodarskemu društvu hrvaškemu vsled posredovanja poslanca dr. Riharda Krausa. To društvo je dobilo šibice proti rekompenzaciji krompirja in sicer po ceni 40 vin. komad. Poleg tega je bilo pa treba plačati še 10 vin. provizije za škatljico onemu, ki je kupčijo posredoval.

Ta primer jasno dokazuje, da ta vlada res zasluži naše zaupanje, vlada, ki je bila proti temu da bi se dobile šibice po 10 vin. komad: bila je pa zadovoljna s tem, da se nahavijo po 50 vin., češ. vsaj imajo ljudje v Jugoslaviji denarja dovolj.

Svobodna trgovina je povzročila, da so cene poskočile navzgor da se je vse podražilo, in da so naši vlaki polni onih individujev, ki so vneti za »svobodno trgovino«. N. pr. brzovlak Orient-Express je sama »svobodna trgovina« Aaronov in Mojzesev.

Industrija.

Gospodje! Če se ozremo na industrijo, vidimo eno: vsled gospodarske politike naše vlade gre naša industrija propadu nasproti! Vsaka država, ki se poraja, mora osredotočiti

vse svoje sile, vse svoje moči na eno točko: kako povzdigniti lastno industrijo. Iz zgodovine naše sosednje države Madžarske bi se lahko v tem oziru veliko naučili. Tudi sedanje razmere na Češkem in razprave v češkem državnem zboru nam kažejo, kako skrb moderna država z modernimi političarji za povzdigo lastne industrije. In pri nas?! Boga mi moga, kdo se pri nas briga za to?! Ni ga človeka, ki bi se briga za našo industrijo, ampak vsakemu, ki bi rad kaj napravil v tem oziru, se delajo ovire na vse mogoče in nemogoče načine.

Naj navedem en primer: Jaz sem za cinkarno v Celju, kjer bi naša država lahko izdelovala modro galico, ki se rabi v celi Jugoslaviji, v lastni režiji v taki množini, da bi bila krita vsa naša potreba, in to po ceni 2 K 80 vin. za kg, prosil tukaj v Srbiji dva meseca in pol za bakreno ruodo in bakreni kamen, ki ga je tukaj v obilici. Samo v šlepovih kraj Belgrada je 45 vagonov bakrenega kamna. Dva meseca in pol sem hodil od Poncija do Pilata, a še danes nisem dobil tega, kar iščem in sploh ne vem, kdaj bom dobil. Stvar se ne premakne. Črno kavo ti ponudijo, kamor prideš, a da bi ti dali bake za izdelavo prepotrebne modre galice, to pa ne! V enem uradu mi pravijo:

»Toga nema!«, v drugem: »To je vprašanje kompetence«, v tretjem zopet kaj drugega, tako, da se človek vpraša, kdo je gospodar in kdo ni.

Če hočeš imeti bencol in bencin iz vojnega plena, seveda ne dobiš ničesar. Gospodarski stroji v vojnem plenu jemljejo konec, ker se nihče ne briga zanje; o tem sem se prepričal na lastne oči. Gospodje, pojdite enkrat pogledat, kaj se godi z vojnimi plenom! Tam se delajo milijoni škodice in nikogar ni, da bi napravil red! Tam se je pokvarilo na stotine in stotine vagonov moke, dočim je jo v Belgradu manjkalo.

Gospodje! Te dni sem bil v Novi Pazovi in sem videl ter konstatiral nastopno. V Novi Pazovi kraj Belgrada stoji že od 4. decembra 1918 vlak s 30 vagoni moke. Seveda je tista moka sedaj že bogve kakšna, črvov je v njej vse polno. Gospodje, pojdite enkrat tja pogledat! V Belgradu kupujejo ljudje moko po visokih cenah — tam pa jemljejo celi vagoni moke konec!

V Vinkovcih stoji tudi že približno 20 dni 29 vagonov sladkorja. Nikdo ne ve čigav je; sladkor tam stoji in čaka, kdo ga bo ukradel.

V Novi Pazovi je 50 vagonov drv, ki čakajo usmiljenega človeka, da bi jih spravil proč. V Belgradu ni drv, v Zemunu ni drv — a što nas to bri-

ga? Bo že nekaj! Kizmet! Kar bo, bo; svet se vsled tega ne bo podrli. Tako si menda mislijo gospodje v vladi.

Gospodje poslanci! Če mi to gledamo, se vam čudim in čudim, da odobravate tako mirno prehode na dnevni red.

Gospodje! O industriji bi lahko govoril še prav mnogo. Slovenija je n. pr. precej industrijalna zemlja; napraviti bi se dalo veliko — a kaj hočete! Vsaj človek do danes ne more niti poslati pisma v Nemško Avstrijo ali v čehoslovaško republiko! Zaprti smo hermetično od vseh strani. Ne preostane ti drugega nego reči: Vdaj se! Kizmet! Bo, kakor bo!

Premog je zelo važen faktor v gospodarstvu naše dobe. Vsak dan berete v časopisju: »Zakaj ne vozi v Belgradu tramvaj?! Vsako malo mesto ima tramvaj!« S fujakerjem se ni mogoče voziti, ker računa kar 100 kron za pol ure, kar more plačati samo dober narodni poslanec. In kaj sem konstatiral glede vzrokov, zakaj primanjkuje ponekod premoga? V Ivancu na Hrvaškem je pred rovi okrog 150 vagonov premoga, ki se ne more odpeljati, ker »vagonov nema«. V Hrvaškem Zagorju je nekaj 1000 vagonov premoga, ki se ne more iz istega razloga odpeljati, tako da mora delo v rudnikih počiti.

vati. V vagonih pa trava raste, tako dolgo stoje po raznih postajah, tako da bi se po njih lahko pasli vsi uradni magarci.

Vedno slišimo: »Premoga ni!« Zato moraš iti v Belgradu ob 10. zvečer spat. Gospodje, v trboveljskem rudniku je določeno, da se pošlje toliko in toliko vagonov premoga v Srbijo. Toda ta premog se ne more odposlati, ker so nam hrvaške želznice dolžne za mesec april 300 vagonov in za maj že 500 vagonov, ki jih še niso vrnile, 800 vagonov torej manjka! Pojdite na Kalimegdan, ozrite se proti Zemunu, pa boste videli povsod toliko vagonov, da je veselje. Pokažeš to ministru saobračaja in ga vprašaš: »Brate, što je to? Vidiš vagone? Disponiraj ž njimi!« Dobiš odgovor: »Ne mogu!« Kizinet! Vse zastonj! (Veselost.) Gospodje, vi se smejete; toda te stvari so žalostne, tako žalostne, da bolj biti ne morejo.

Škoda za diete.

Cenjeni gospodje! Ozrimo se na naše brodarstvo, na uporabo naših voda, našega morja! Vse to nas kliče, da rečemo enkrat tudi tukaj odresilno besedo. A te besede od nikogar ni. Tukaj v Narodnem predstavništvu — kaj delamo mi? Človeka je sram; tri mesece smo že tukaj in

facit je ta, da je človeku žal za dnevnice, ki jih je po krivici dobil. Ta bo treba resnega dela; vlada se bo morala s temi vprašanji pečati vse drugače nego se je doslej.

Država bo imela silovito stroškov. Če vzamemo samo vprašanje preskrbe naših invalidov, vdov in sirot, odškodnine za vse one, ki so trpeli v tej vojni — kdo prešteje milijone, ki si jih bo morala država preskrbeti, če bomo hoteli zadostiti svoji državljanski nalogi?!

Imamo še druga pereča vprašanja: zavarovanje zoper nezgode našega delavstva in kmetskega prebivalstva, vprašanja brezposebnosti, higijene, populacije našega naroda. Te stvari poznate vsi; vsi veste, kako so ta vprašanja važna, a nihče ne stori ničesar. (Medklici.) Ne rečem, da teh stvari ne poznate: jaz bi bil nepravichen, če bi trdil, da niso gospodje tako modri kakor jaz; a vi nimate korajže (poguma), da bi vladi to povedali, ker ste koalicijska vlada in morate zato preko takih nujnih stvari vedno preiti na dnevni red.

Omenil sem vprašanja zdravstva. Gospodje! V naši državi imamo vse polno tuberkuloznih ljudi: ta bolezen se grozno širi. Imamo vprašanje, kaj ukreniti proti širjenju kožnih bolezni in sifilis, ki strahovito razsaja. Kaj se je storilo v tem oziru? Kje so tiste

kompetence. ki so kaj storile? Za-
stoni iščem v ministrstvu pri »narod-
nem zdravju« programa, ki bi nam
kazal pot iz te temne bodočnosti.

Gospodje! Vprašanja siročišnic,
bolnišnic, zaščitite dece trkače na na-
ša vrata: naša dolžnost bo, da bomo
reševali ta vprašanja z vso resnostjo,
resneje nego se rešujejo danes.

Kako se vlada.

Kamor pogledam, gospodje, in če-
sar se dotaknem samo mimogrede,
povsod se kažejo novi stroški. Kri pa
reče naša vlada proti vsemu temu?
Naša vlada vlada komodno: ima vo-
jake, žandarme, policiste: vlada
cenzurira, konfiscira, zabranjuje,
aretira; za vsako bolezen ima ista
zdravila: vojake, žandarme, policiste,
cenzorje. Gospodje so slišali, da je
slavni Gumpłowicz enkrat rekel:
»Mit Baionetten lässt sich regieren«,
a so pozabili, da je dostavil: »Aber
auf Baionetten, kann man nicht
sitzen«. Gospodje! Zapomnite si: če
bomo hoteli opravljati našo državo
tako, kakor je treba, bomo morali
tudi znati na bajonetih sedeti. Bomo
morali imeti tisti »Sitzleder«, ki je
potraben za vsako vladanie. Doba
fraziranja, oduševljenja, izjav dele-
gacij in deputacij bo morala nehati.
pričeti bo treba vpotrebljavati »Sitz-
leder«, magari tudi na bajonetih.

Zdi se mi, da se naša vlada drži orijentskega gesla: »Bo že kakol« Tega se je naučila, tako se mi zdi, očitnega prav prijetnega milieja, li sem ga časih opazoval v Carigradu. Če je človek kam prišel, je trajalo silovito časa, preden se je kdo vzdignil in mu ponudil kave in cigaret; preden je pa izpregovoril, je trajalo pol dneva.

Te orijentske navade morajo izginiti, začeti se mora resno, pozitivno delo v prid državljanov in države. Naša težnja mora iti za tem, da uredimo to državo za moderno, svobodno, napredno državo.

Kaj se dela?

Najvažnejši resort je finančni resort; finančni minister je eden izmed najvažnejših ministrov. Če ga vprašamo: »Prijatelj, kako pa je s tvojim gospodarstvom?« pravi gospod finančni minister: »Gospodje, tako-le je: Slovenija redno plačuje davke, je navajena na to; Bosna in Hercegovina tudi še tako nekako; Hrvaška bolj slabo; Slavonija, ki je največ nagrahila uganja pasivno resistenco; v Bački in Banatu je pa težko, ker tam še poreznikov (davčnih uradnikov) nimamo; glede Srbije in Macedonije se ni čuditi, da ne gre; umevno je, da tam še ni mogoče davkov pobirati.

Toda, gospodje, če pobiranje davkov ne gre, je to za finančnega ministra precej velik signum paupertatis, precej veliko znamenje nedela, kajti jaz bi rad videl, kateri uradnik mi ne bo delal, če imam avtoriteto države!

»Toda poreznikov ni!« Jaz pa vidim po Belgradu, Zemunu, Zagrebu, Ljubljani dosti mladih fantov v lepih uniformah, ki se izprehajajo, kradejo Bogu čas in zapravljajo kraljevski denar; te bi nagnal v davčne urade in bi delali! A če pride sodrug poslanec Korač in predlaga: »Demobilizirajmo!« se pa preide preko tega na dnevni red. To je kardinalna napaka naše vlade in našega narodnega predstavništva, da se ne bavimo nikdar s temi temeljnimi vprašanji naše uprave. Nam manjka uradnikov — naši fantje se pa izprehajajo in odvajajo od dela, od pozitivnega, drobnega dela, ki je neobhodno potrebno za življenje.

Gospod finančni minister nam je povedal, koliko bo imela država stroškov. Sedaj pa nastane vprašanje, odkod bomo dobili dohodke. Če hočemo davke pobirati, moramo imeti urade, seveda tako urejene urade, kakor to zahteva moderna država. Če ni uradnikov, jih moramo dobiti; samo poiskati jih je treba tam, kjer so.

Vprašanje državnih monopolov: tobaka, soli in carine nam kaže drastično, kako se ne sme delati. Človek bi pričakoval od finančnega ministra, da bo po 7 mesecih stopil pred nas s finančnim načrtom in nam rekel: finančni položaj naše države je tak in tak, jaz sem mnenja, da se bo prišlo do finančnega ravnesja tako-le in tako-le. Toda od njega smo dobili samo par prav komičnih stvari — oprostite neparlamentarni izraz! Toda človek se ne more vzdrževati smeha, če vidi tole. Finančni minister je izdal vabilo na podpisovanje državnega posojila v znesku 200 milijonov kron in 20 milijonov dinarjev. In tu beremo v »Glasu Naroda«, organu demokratske stranke, vabilo finančnega ministrstva na subskripcijo: Podpisujte 4%ne državne bone, ker s tem ne koristite samo državi, ampak še bolj samim sebi. Da podpisovalci državnega posojila res koristijo samim sebi, se prepričamo, če beremo dalje — gospod predsednik naj mi dovoli, da preberem samo par kratkih stavkov — (bere):

»Kdor posodi državi 100 kron, dobi po 6 mesecih zato 5 dinarjev povrh«. Glej »Glas Naroda« razglas fin. min.

Kdor torej posodi državi 100 raztrganih avstrijskih kron, ki veljajo v

inozemstvu samo 18% svoje navidezne vrednosti, dobi ob priliki povračila še 5 poštenih dinarjev povrhu! Jaz ne vem, kako naj to imenujem. Kje je dobil gospod finančni minister dovoljenje za tako transakcijo? 30% obresti za 100 kron, ali ni to nekaj nečuvenega!

Interesantno je še to-le, ki kaže vso naivnost gospodov v finančnem ministrstvu. V istem času, ko razpiše finančno ministrstvo državno posojilo, napove tudi davek na vojne dobičke. To se pravi z drugimi besedami: Vojni dobičkarji, če hočete, da vas ne bomo preveč obdavčili, ne podpišite državnega posojila, ampak skrijte denar!

Ker sem že pri davku na vojne dobičke, naj omenim še to-le. Da je davek potreben in pravičen, o tem ni izgubljati besed. Žalostno je pa to, da je bil načrt za ta davek predložen finančnemu odseku že pred 3 tedni, a ga finančni odsek še vedno ni pregledal in načrt še sedaj ni prišel v zbornico. Tako važen predlog — pa stvar ne more priti v tek! Finančni minister bi moral tu storiti svojo dolžnost.

Finančni minister je predložil tudi načrt za davek na samce. Gospodje, precej dovtipov se je že napravilo na račun tega davka. Stvar ni prav nič duhovita in narodno

predstavništvo predloge v sedanji obliki nedvomno tudi ne bo sprejelo.

Naš finančni minister nima nikakega finančnega načrta. V celem finančnem zakonu ne dobite finančnega programa. Jaz se ne bom spuščal v meritum in podrobnosti, ker sem rekel, da je vprašanje tako velikanskega kredita samo vprašanje zaupanja in nič drugega. Jaz tega zaupanja nimam in ga ne morem imeti.

Zanimivo bi bilo primerjati delo našega parlamenta z delom parlamentov drugih držav. Veliko o tem sicer ne vemo, ker smo hermetično zaprti proti inozemstvu vsled strahu pred — boljševiki, da bi nas ne okužili, a semtertja prodere vendar k nam kaka vest o tem, s kakimi važnimi predlogi se peča parlament Nemške Avstrije, s kako velikimi projekti se bavi parlament češke republike; slično čujemo tudi iz drugih držav. Povsod se stavijo predlogi, ki merijo na to, da bi se domovina konsolidirala in preuredila duhu časa primerno.

Gospodje, pojdimo dalje! Poleg davkov, poleg dohodkov iz monopolov in sploh dohodkov, ki spadajo pod resort finančnega ministra, imamo še nekaj produktivnih gran (strok), glede katerih moramo zahtevati, da se povzdignejo, že za-

radi dohodkov, ki jih dajejo državi. Imamo n. pr. saobračaji (železniški promet) in pošto. Če govorim o železniškem prometu, me vedno boli srce. To je eno najbolj perečih vprašanj. Ali naše železnice kaj nesejo? Koliko ima država od železnice več dohodkov kakor stroškov? Upam se trditi, da so naše železnice gotovo pasivne. In zakaj? Gospodje, če bodo naše železnice morale plačati komitentom (oddajalcem pošiljatev) vso škodo, ne vem, ali ne pridejo v konkurz, kajti toliko se pokrade in izgubi. Če se bo vse to iztožilo, res ne vem, kam pridemo s tem žalostnim poglavjem.

Gospodje! Kadar je treba gledati na to, da bo kako podjetje neslo, je treba tudi podjetje urediti tako, da bo moglo nesti; treba je investirati potrebne zneske in urediti ves promet temu primerno. Kaj se stori pri nas v tem oziru?!

Že slišim ugovor: »Premoga ni!« Povedal sem že, da ga je dovolj. »Železniških vagonov ni!« Tudi vagoni so. Treba je le energične roke, treba je priti vun iz kizmeta, vun iz »bo že kako« — in premog bo prišel od tam, kjer je; vsaj ima Bosna 10 premogovnikov, Hrvaška 10, pri nas v Sloveniji se koplje premog; tudi delavcev je dovolj; zakaj se ne koplje črni diamant? Treba je samo

krepke roke, a naša vlada je nima, ker stoji na stališču prokletega orientjskega kizmeta.

Da v ministrstvu za promet ni energije, se vidi že pri železniških vozovnicah. Državni poslanci imamo pravico potovati povsod brezplačno. Pa pokažeš v vagonu izprevodniku nakaznico za brezplačno vožnjo, a izprevodnik pravi: »To mene nič ne briga!« Nazadnje te še kaznujejo, ker nisi kupil vozovnice. To sem izkusil na lastni osebi. Kdo se pri železnici drži predpisov, ki mu jih daje nadrejena oblast?!

Pravtako je na južni železnici. Ta vozi tudi po našem teritoriju. Nemški poslanci na Dunaju imajo za bagatelo 200 kron celo leto prosto vožnjo po južni železnici, mi pa še tega ne moremo izposlovati. Avtoriteta železniškega ministrstva trpi vsled tega, ker tam ni dovolj energije. Južna železnica, ki je privatno podjetje, je zahtevala brzojavno, da se zvišajo tarifi za 200%. Vlada ji je ugodila, ne da bi bila vprašala poslance, tako da stane danes vožnja I. razreda iz Ljubljane v Zagreb 141 K, dočim je veljala poprej 20 K. V Jugoslaviji se je torej zvišala voznina po južni železnici za 200%, v Nemški Avstriji pa samo v I. razredu za 100%, v II. razredu za 75%, v III. razredu za 60%. Vsak

človek mora že reči, da je v Nemški Avstriji cenejše, v Jugoslaviji je pa svobodna trgovina in svobodno odiranje. To ne sme biti. Tako postopanje zahteva obsodbo, ne pa zapužanje. Ali pa železniški most v Belgrad! Strašno poglavje!

Če se ozremo na pošto, brzjav in telefon, pridemo zopet do pravtako žalostnega poglavja, kakor je poglavje o železniškem prometu. Iz Belgrada pride pismo v Ljubljano večkrat šele v 8 do 12 dneh. Gospodje, mi naj bomo ena duša in eno telo! Slovenski poslanci naj bomo v tesni zvezi z domovino — pa preteče 16 do 20 dni, preden dobiš odgovor iz Ljubljane!

Brzjavka rabi v Slovenijo dostikrat 5 dni. Kar se tiče telefona, ni vredno o tem govoriti; vsaj more kdo samo uradno kaj poročati. V Belgradu nam je vsako delo nemogoče vsled žalostnega položaja, v katerem se nahaja naša pošta, naš brzjav in telefon.

In vendar bi bilo tu tako lahko pomagano! Stvar je tako jasna in preprosta, samo prijeti je treba. Vsak dan vozi orijent-ekspres iz Ljubljane v Zemun in obratno. Če bi pošta dala enega uradnika na vlak, ter mu izročila ambulantno pošto, bi dobivali vsak dan pošto iz Ljub-

ljane. — (Predsednik dr. Drag. Pavlović: Gospodine poslaniče, opozarjam Vas, da imate samo još 15 minuta vremena.) — Pripravil sem se, da govorim točno po poslovniku in bom pravočasno končal.

Naša slovenska vlada je z ozirom na to, da je tako težko občevati z Belgradom, uredila lastno kurirsko službo. To stane vsak mesec 20.000 kron. Ta kurirska služba pomaga samo uradom deželne vlade za Slovenijo, da lažje občuje z Belgradom; kaj je z Zagrebom, kaj s kotarskimi predstojništvii, z velikimi župani? Vsi ti rabijo hitrejšo zvezo z Belgradom. Ali bi ne bilo boljše in cenejše, če bi se napravila poštna zveza potom orient-ekspresa? Potem bi bile vse pokrajine čisto drugače pritegnjene k Belgradu, nego so sedaj. Da pa nimamo boljših prometnih razmer, temu je krivo stališče naše vlade: »Bo že kako! Vsaj je vseeno, če rabi pismo 3 ali 20 dni.« Tako ne sme iti dalje.

Rekli boste, gospodje: »Res nam sicer nič ne nese pošta, ki bi lahko nesla; nič nam ne donaša brzojav, ki bi lahko donašal; nikakih dohodkov nimamo iz telefona (konstatiram samo to, da so v moderni državi pošta, brzojav in telefon veliki viri dohodkov), a kaj to nam? Mi imamo šume in rude, pri nas se koplje

zlato, mi imamo baker. najlepši v celi Evropi!»

Istina je to, gospodje. Toda poglavju o gospodarstvu z našimi šumami in rudniki je tako, da je boljše, da o njem molčim. To je jasno dokazano, da nam naše šume in naši rudniki ne donšajo tega, kar bi lahko donšali, ker se ne upravljajo tako, kakor bi se morali. Navedel bi lahko mnogo slučajev, a se danes ne spuščam v to. V kratkem se mi bo že nudila prilika, da izpregovorim obširneje o tej stvari.

Marsikdo bo rekel: »Kaj je nam tega treba? Mi imamo vojni plen. Mi imamo veliko blaga v šlepih; novca in pare bo to doneslo.«

O vojnem plenu sem že govoril; treba bo, da vzame enkrat zbornica to vprašanje posebe v pretres in zahteva odgovor na vprašanje, kaj je bilo v vojnem plenu, kaj se je prodalo, koliko se je pokradlo, koliko pokvarilo. Treba bo, da dobimo enkrat obračun o vsem demobilizacijskem blagu. Čisto navadna poslanska dolžnost je, da boste zahtevali natančni obračun, ker v vsaki dobro urejeni državi se poroča parlamentu o takih važnih računih; samo taki parlamenti tega ne zahtevajo, kjer zahtevajo ministri, pri vsaki važnejši stvari prehod na dnevni red

O vojni odškodnini ne bom govoril. To je poglavje zase. V zadnjih dveh zaupnih sejah smo razpravljali dolgo o tem brez pozitivnega rezultata.

Od kod denar.

Kakor nam kaže finančni proračun, rabimo, kot rečeno, za prihodnje tri mesece približno eno milijardo kron. Odkod naj dobi država ta denar? Dobiti ga ne more drugače nego s posojili. Apelirati moramo na narod, ki naj nam posodi. Vprašam pa vas: Ali najdete v narodu potrebni odmev, ali najdete v narodu oporo, če se tako gospodari, če se tako vlada? Jaz se prav nič ne čudim, če državljani zapro denarnice in rečejo: Taki vladi denarja ne damo! Vlada mora pokazati, da stoji na višini, da je vlada dela, ne pa vlada kizmeta in orijenta. (Poslanec Ribnikar: »Socialisti v Nemški Avstriji so govorili drugače o državnem posojilu.«) Kako so govorili socialisti v Nemški Avstriji, me nič ne briga, prijatelj Ribnikar! Jaz sem socialist v Jugoslaviji, ne v Nemški Avstriji.

Gospodje! Po mojem mnenju je velika napaka, da je vlada koalicijska, ker je s tem vezana velika večina zbornice, da ne sme delati ovir svojim ministrom, reprezentantom svojega kluba, in da si gospodje po-

slanci vežejo jezike ter ne govorijo, kadar bi jih dolžnost klicala.

Opozicije treba!

Jaz vidim vse nedelo tega narodnega predstavništva v tem, da je to taka mirna, tiha voda. Vi veste, da ribniki, ki ne dero, gnijo in voda smrdi. Le ona voda je bistra, le ona se dobro pije, studenčnica, ki dere, kjer prihaja voda vedno nova. Takrat bo bolje v narodnem predstavništvu, ko bomo imeli vlado, ki ji bomo zaupali, ki bo vladala v prepričanju, da se bo njeno delo in nedelo kritiziralo z vso ostrostjo, stvarnostjo in dobrohotnostjo, kakor zasluži vlada, ki dela, ne pa zahteva »prehodov na dnevni red«.

Preveč ministrov!

Žalostno je tudi to, da je naš ministrski svet, ki je pravzaprav nam v celoti odgovoren, tako velik, da ne pride nikdar do takih dejanj, ki jih je treba. Naših 20 ministrov je prevelik aparat. Ena izmed prvih stvari, ki jih bo treba napraviti, bo ta, da se število ministrov zmanjša vsaj na 12 in da se odpravijo resorti, ki samo mešajo kompetenco. Rekonstrukcija kabineta bo morala biti taka, da se bodo ministrske stolice uredile primerno duhu časa. Preurediti se mora tako, da bo dobil par-

lament odrejen pravec, da bomo vedeli, ali uganja nazadnjaško ali napredno politiko. Danes vidimo v vladi zastopnike svetovnega nazora desnice in zastopnike svetovnega nazora leve, torej nekaj takega, kar ne gre skupaj. Ob takih razmerah v ministrskem svetu je nemogoče, da bi se mogla država, kakor je naša, upravljati v tistem pravcu, v katerem je treba, da se upravlja.

Taki vladi, ki bi nam pokazala, da razume, kako naj se upravlja moderna država, bi jaz z obema rokama votiral kredit, bi rad privolil še več milijonov, ker bi spal v mirni zavesti, da bodo ti milijoni prinesli nove milijone in milijarde, da bo narod vstal iz težke bolezni. Moja dolžnost je, da gospode poslance svarim ob 12. uri, preden pade država v prepad, proti kateremu gre, da naj ne dajo kredita vladi, ki ga ne zasluži. Jaz s svojimi tovariši tudi ne bom glasoval zani. (Ploskanje pri socialnih demokratih.)

Naročajte in širite
soc.-demokratski dnevnik

„Naprej“,

ki izhaja vsak dan, razen
nedelj in praznikov opoldne
ter ima bogato in zanimivo
vsebino.

„N a p r e j“ je najsvobodno-
miselniji dnevnik, ki se
energično zavzema za pra-
vice ljudstva!

Naročnina velja po pošti ali na
dom na leto 72 K, pol leta 36 K,
četrt leta 18 K, mesečno 6 K.
„Naprej“ je najcenejši dnevnik.

Posamezna številka 40 vin.

Naroča se: Uprava „Napreja“,
Ljubljana, Frančiškanska ulica
6/I., tiskarna.

Politični tednik

za slovensko, zlasti kmetijsko ljudstvo je

„Ljudski Glas“.

Izhaja vsak petek in velja za vse leto 12 K, za pol leta 6 K in za četrto leta 3 K.

Posamezna številka 30 vin.

„Ljudski Glas“ je poljuden list z jako poučno vsebino.

Naroča se: Uprava „Ljudski Glas“, Ljubljana, Frančiškanska ulica št. 6-I., tiskarna.

:: Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani ::

